

ספר שערי שמחה

THE
GATES
OF
JOY
The Laws And Customs
Of The Jewish Wedding

By: Rabbi Chaim Avraham Zakutinsky

Table Of Contents

Preface	VII
Author's Acknowledgment	IX
Chapter 1 The Engagement	1
The Engagement Ring And Other Gifts <i>Shabbos</i> After The Engagement Parental Objections <i>Aveilus</i> Engagement During <i>Chol Hamoed</i> Engagement During The "Three Weeks" And During <i>Sefira</i> Inviting The Departed A Time For Spiritual Growth	
Chapter 2 The <i>Tenaim</i>	15
<i>Tenaim</i> And <i>Roshei Perakim</i> The Text Of The <i>Tenaim</i> The <i>Kinyan</i> (Act Of Transaction) Reading The <i>Tenaim</i> Breaking The Dish	
Chapter 3 Paying The <i>Shadchan</i>	23
The Obligation To Pay The <i>Shadchan</i> Who Is Obligated To Pay The <i>Shadchan</i> When To Pay The Amount Multiple <i>Shadchanim</i>	
Chapter 4 Setting The Date	31
Marriage On Sunday Marriage On Wednesday And Thursday Marriage On <i>Erev Shabbos</i> Marriage On <i>Shabbos</i> Marriage On <i>Motzei Shabbos</i> Marriage During <i>Yom Tov</i> Marriage During <i>Chol Hamoed</i> Marriage On <i>Purim</i> Marriage During <i>Sefira</i> Marriage During The "Three Weeks" And <i>Tisha B'Av</i> Marriage During The End Of The Month Marriage On The First, Third, And Fifth Of The Month Marriage During The Month Of <i>Tishrei</i> Marriage During The Month Of <i>Cheshvan</i> Marriage During The Month Of <i>Kislev</i> Marriage During The Month Of <i>Teves</i> Marriage During The Month Of <i>Shevat</i> Marriage During The Month Of <i>Adar</i> Marriage During The Month Of <i>Nissan</i> Marriage During The Month Of <i>Iyar</i> Marriage During The Month Of <i>Sivan</i> Marriage During The Months Of <i>Tamuz</i> And <i>Av</i> Marriage During The Month Of <i>Elul</i>	
Chapter 5 The Invitations	63
<i>Kesav Ashuris</i> Using Secular Dates Printing <i>Pesukim</i> On The Invitation Invitations And <i>Shabbos</i> Not Attending A Wedding Inviting The Departed	

Chapter 6	The <i>Aufruf</i> And The Week Before The Wedding New Clothing Prayer <i>Krias Hatorah</i> Dancing During The <i>Aufruf</i> The <i>Kiddush</i> The <i>Shomer</i> The Week Before The Wedding	75
Chapter 7	Fasting On The Wedding Day Who Must Fast Accepting The Fast Beforehand When Does The Fast End Days In Which We Do Not Fast The <i>Aneinu</i> Prayer	89
Chapter 8	The Day Of The Wedding A Day Of Atonement A Day Of Spirituality <i>Shacharis: Tachanun</i> And <i>Krias Hatorah</i> <i>Mincha: Viduy</i> And <i>Tachanun</i>	101
Chapter 9	The <i>Mesader Kiddushin</i> Who May Serve As The <i>Mesader Kiddushin</i> Who Chooses The <i>Mesader Kiddushin</i>	111
Chapter 10	<i>Kabbalas Panim</i> Common Customs The Spiritual Aspects of The <i>Kabbalas Panim</i> The <i>Tenaim</i> The <i>Kesubah</i>	115
Chapter 11	The <i>Badeken</i> Going To The <i>Badekan</i> Placing The Veil On The <i>Kallah</i>	119
Chapter 12	Preparing For The <i>Chuppah</i> Blessing The <i>Chosson</i> And <i>Kallah</i> The Clothing Of The <i>Chosson</i> Placing Ashes On The <i>Chosson's</i> Head Untying Knots And Emptying Pockets	125
Chapter 13	The <i>Chuppah</i> What Is The <i>Chuppah</i> Placing The Canopy Outdoors Placing The Canopy In A Synagogue	133
Chapter 14	The <i>Shushbinim</i> Who May Serve As The <i>Shushbinim</i> Who May Not Serve As The <i>Shushbinim</i>	149
Chapter 15	The Processional Walking The <i>Chosson</i> And <i>Kallah</i> Down The Aisle Standing Before The <i>Chosson</i> And <i>Kallah</i> The Candles Circling The <i>Chosson</i> Under The <i>Chuppah</i>	155
Chapter 16	<i>Birchas Eirusin</i> When Do We Recite The Blessings Reciting The Blessings If The <i>Chosson</i> Or <i>Kallah</i> Are Deaf Who Recites The Blessings Reciting The Blessings In The Presence of Ten Men Using A Microphone Reciting Blessings In Front Of Improperly Dressed Women And Uncovered Hair The Blessing Over Wine	163

Chapter 17	Witnesses For <i>Kiddushin</i> Designating Two Witnesses Family Members Who Cannot Serve As Witnesses People Who Cannot Serve As Witnesses Because Of Their Sins Others Who May Not Serve As Witnesses	179
Chapter 18	The Ring The Type of Ring Buying The Ring	189
Chapter 19	The <i>Kiddushin</i> The Betrothal Declaration The Ring Ceremony The Role Of The Witnesses The <i>Tallis</i>	199
Chapter 20	The <i>Kesubah</i> The Importance of The <i>Kesubah</i> Writing The <i>Kesubah</i> The Content Of The <i>Kesubah</i> : The Date The Content Of The <i>Kesubah</i> : The Location The Content Of The <i>Kesubah</i> : The Names The <i>Kesubah</i> In The Event That The <i>Kallah</i> Had Premarital Relations Signing The <i>Kesubah</i> The <i>Kinyan</i> (Act Of Transaction) Reading The <i>Kesubah</i> Under The <i>Chuppah</i> Giving The <i>Kesubah</i> To The <i>Kallah</i>	213
Chapter 21	<i>Birchas Nisuin</i> Who Recites The Blessings The Blessing Over Wine Reciting The Blessings In The Presence Of A <i>Minyan</i> Additional <i>Hallahos</i>	249
Chapter 22	Breaking The Glass, The “ <i>Yichud Room</i> ”, And Covering The <i>Kallah’s</i> Hair Breaking The Glass The “ <i>Yichud Room</i> ” - The Background The “ <i>Yichud Room</i> ” - Laws And Customs Covering The <i>Kallah’s</i> Hair	261
Chapter 23	Rejoicing With The <i>Chosson</i> And <i>Kallah</i> Fulfilling the mitzvah The Wedding Music Dancing At The Wedding	275
Chapter 24	The Wedding Meal Praying <i>Maariv</i> Mixed Seating At Weddings Leaving The Wedding Before The <i>Sheva Brachos</i> Assorted <i>Hallahos</i>	287
Chapter 25	The <i>Mitzvah Tantz</i> The Source Who Dances Assorted <i>Hallahos</i>	297
Chapter 26	The <i>Sheva Brachos</i> Meals Which Meals Require The Blessings Ten Men Present <i>Panim Chadashos</i> Reciting The Blessings The Cups Of Wine The Blessing of <i>Ashar Bara Devai Haser</i>	305
Chapter 27	The Seven Festive Days A Time For Joy Working During The Seven Festive Days <i>Shemirah</i> Prayer During The Seven Festive Days Fast Days <i>Shabbos Sheva Brachos</i> <i>Shana Rishonah</i>	321

Appendix I	Breaking The Engagement <i>Cherem Kadmonim</i> Seeking Forgiveness Monetary Obligations	339
Appendix II	<i>Chuppas Nidah</i> Marrying A Woman Who Is A <i>Nidah</i> Differences In The Wedding Ceremony	343
Appendix III	Second Marriage The <i>Tenaim</i> Setting The Date The <i>Aufruf</i> The <i>Badeken</i> The <i>Chuppah</i> <i>Mitzvah Tantz</i> The Wedding Meal And <i>Sheva Brachos</i> The Seven Festive Days	349
	תשובות הגאון רבי נח אייזיק אהלבוים שליט"א	359

Chapter 1

The Engagement

The marriage proposal is the first step in the *halachic* marriage process. The Gemara refers to the marriage proposal as *shidduchin*.¹ There is a custom to have a formal party to announce the engagement to the community. This party is referred to as the *vort*. Originally, it was customary to sign *tenaim* at the *vort* and this is still prevalent in some Jewish circles today, as will be discussed in the next chapter.

Section 1: The Engagement Ring And Other Gifts

1) It is an ancient custom for the *chossan* to give the *kallah* an engagement present. The Gemara refers to this gift as a *sivlon*. The Rashbam writes that, traditionally, this gift was jewelry.² Today, following the general custom, the *chossan* usually gives his *kallah* an engagement ring. Harav Aryeh Kaplan zt"l explains that since the wedding ring may not have a stone (refer to Chapter 18 Section 1

1. על משמעות מילת "שידוכין" - כתב בר"ן שבת פ"א שהוא מלשון: שקט ומנוחה, כמתרגמינין (שופטים ה' ל"א): "ותשקוט הארץ" - "ושדוכה ארעא", שהאשה מוצאת מנוחה בבית בעלה. וכדכתיב (רות א' ט'): "ומצאן מנוחה אשה ב"ת אשה". ובפרי מגדים ריש א"ח אגרת שניה אות ש', כתב בשם ספר הערוך ערך שדכן, שהוא מלשון: עירוב וקישור, שבני הזוג מתקשרים יחד, וכמו שאמרו בגמרא (שבת פ"ה:- לפי גירסת הערוך) "שדכא", והכוונה לעלי אילן המעורבבים יחד. ועיין ב גמרא קידושין י"ב:.. וכן פסק הרמב"ם אישות פרק ג' הלכה כ"ה והשלחן ערוך אה"ע ס' כ"ו סעיף ד'. וטעם הדבר כדי שלא יהא דבר זה הרגל לזנות. ועיין עוד בפתחי תשובה ס' כ"ח ס"ק י' ובחזון איש ס' ל"ט ס"ק א' ומה שכתבו בזה. וע"ש בשלחן ערוך הנ"ל שאם לא שידך תחלה מנין אותו מכת מרדות. ואפילו לדעת הרמ"א שם, שאין מנין על דבר זה, יודה שיש בזה משום פריצות, ויש להמנע בכך, וכמבואר בעזר מקודש שם ובשו"ת מהרש"ל ס' כ"ה.

2. רשב"ם בבא בתרא קמ"ה. ד"ה סבלונות.

Halacha 6), the engagement ring has a stone which clearly delineates it as an engagement ring and not the wedding ring.³

2) Since giving the engagement ring is a prelude to marriage, there is concern that if it is given in the presence of witnesses, the couple may be considered married and to break that sort of engagement would then require a Jewish divorce. Therefore, Harav Yosef Eliyahu Henkin zt"l rules that the engagement ring should not be given in the presence of witnesses.⁴ Harav Hershel Schachter shlit"a, *Rosh Yeshiva* of Yeshivas Rabbeinu Yitzchak Elchonon, in a letter addressed to the author, writes that while normative *halacha* would allow one to give the ring in the presence of others, he has heard that many righteous and meticulous Jews have the custom that the mother of the *chossan* gives the *kallah* the ring, and not for the *chossan* to give it to her directly.⁵ Harav Noach Isaac Oelbaum shlit"a, in a letter addressed to the author, explains that while it may be legitimate to give the ring in front of witnesses, nevertheless, one should try to adhere to the words of Harav Henkin zt"l and refrain from doing so.⁶ If the *chossan* gave the ring before witnesses, and the engagement is later broken, a *rabbi* should be consulted.⁷

3. וכן מצאתי בש"ת רב פעלים ח"ד אה"ע סימן א' שהביא מנהג זה, שבשדוכין נותנים לכהן טבעת של זה והמשוּבצת באבן טובה, כדי להבדיל בינה לבין טבעת קידושין, שאין בה אבן טובה.

4. ספר פירושי איברא פרק ה' אות ו"ג. והנה בפנים לא הבאתי החשש של סבלונות, דהרי מבואר מדברי הערוך השלחן אה"ע סימן נ' שבזמננו שכולם מקדישים בשעת החופה אין לחוש לסבלונות, ע"ש. וע"ע בספר שערי הלכה ומנהג אה"ע דף צ"ג, שכתב האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל: "מטעמים מובנים כדאי לדעתו שבמתנות לכהן לפני הקידושין לא תהי' טבעת (וכדאי לפרסם- בשמי או שלא בשמי- ובלבד שיתקבל)".

5. כ"כ לי ה"ר צבי שכטר שליט"א במכתב בלשון זה: "עפ"י פשוטו אין כאן בית מיוחד (לשיטת הרב הענקין זצ"ל), ואצל הרבה חשובים שמעתי שמדקדקים שאמו של החתן יתן לה טבעת השידוכין במתנה".

6. עיין בתשובות שבסוף הספר מה"ר נח אייזיק האלבוים שליט"א תשובה א'.

7. כיון ששאלה זו חמורה מאוד רציתי להאריך קצת בזה- הנה הגאון רבי הענקין זצ"ל בפירושי איברא (פרק ה' אות ו"ג) כתב, וז"ל: "וראיתי להעיר כאן על דבר אירוסין הנהוגים פה באמריקא, שהחתן מוסר טבעת או חפץ אחר להכלה, וידוע שהוא נותן זה לשם קנין אישות וכו' ועל כל פנים כשנותן לה בפני עדים, אף שלא אמר לה כלום, הרי כשמדבר עמה על עסקי קידושין אי"צ אמירה, ובודאי יש כאן דיבור על עסקי אירושין בתכלה, וזהו ממש אירושין שבנימ הגמרא, וצריך גט כשחוזרין מהם", עכ"ל הצורך לענינו. והנני יודע שנתן לזה בספרו עדות לישראל דף 141, וז"ל: "ויזהר מאוד שלא ליתן למשודכתו בפני עדים הטבעת הנקראת טבעת אירוסין, כי יש בזה חשש קידושין, כי כל כונה לקנין אישות זוהי כונת קידושין, ואפילו בלי כונת מצוה ודמ"י, והנה ז"ל הדתעם שהחמיר בזה שלא ליתן טבעת לפני עדים הוא הולך לשיטתו בענין נישואין אזרחיים (civil marriage), והארכתני מאוד בזה בספרי ומקרב בימין ח"א סימן י", וכדי להבין דבריו יש להקדים איזה הקדמות: הגאון רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל בספרו פירושי איברא (סימנים ג-ה) חידש מדעתו דבנישואי ערכאות צריכים גט מדינא, וחזרתו ע"ז בס' לב איברא (דף י"ב) וגם בספר משנת אברהם להגרא"א פריים בח"ב דף פ"ה, והרוצה לעמוד על זה בארוכה יעיין שם, וכאן אבאר רק מקצת מדבריו הצריכים לענינו. רבי יוסף אליהו הענקין התחיל לבאר דכוונת קידושין ונישואין היא שהאשה תהא מיוחדת לבעל ומובדלים מאחרים ("ואישות ונישואין חדא היא"- לב איברא דף י"ד) וא"צ כונת מצוה ולא כונת דת משה וישראל, וכמ"ש בלב איברא: "ובכלל לא מצינו בגמרא שצריך בקידושין כוונת קדושה או מצוה, ורק כונת קנין לאישות, שתהא מיוחדת לו ואסורה על אחרים". וזה לשונו ב"הפרדס" (שנה ל"ג חוברת י' דף 12): "קידושין ענינו קנין לאישות, ולא נמצא בשום מקום בש"ס שצריך ע"ז כונה כדת משה וישראל, אלא שתהא אסורה על אחרים", ע"ש. ומהמאמר הנ"ל המשך הגאון רבי י"א הענקין דכוונת נישואי הערכאות הם ג"כ לשם אישות, ואם יש שם מתן מעות או שטר ועדים כשרים מקודשת על אתר. וע"פ זה, סובר הרב הענקין זצ"ל, דיש להחמיר ג"כ שלא ליתן הטבעת לפני

3) The *poskim* discuss whether the *chosson* should recite a *bracha* when purchasing the engagement ring and which *bracha* the *kallah* should recite, if any, when she receives the ring from the *chosson*.

Harav Moshe Feinstein zt"l writes that when the *chosson* purchases the ring he should recite the *bracha* of *shehechyanu*. When the *kallah* receives the ring from the *chosson*, she should recite *hatov v'hameitiv*. Harav Moshe explains that the *bracha* of *hatov v'hameitiv* is usually reserved for happiness that is shared by more than one person (for example a bottle of wine which will be enjoyed by numerous people).⁸ In this case the joy is in fact shared by two people: the *kallah* receiving joy from the new ring and the *chosson* feeling joy when the *kallah* accepts his gift.⁹

However, the Mishnah Berurah disagrees and writes that one can only recite the *bracha hatov v'hameitiv* when multiple people receive physical pleasure (e.g., multiple people drinking wine). The joy that one feels when someone accepts his gift is not a physical gain for the giver and does not allow for the recital of *hatov v'hameitiv*. Therefore, he continues, a *shehechyanu* should be recited.¹⁰ It seems that according to the Mishnah Berurah the *kallah* should recite the blessing of *shehechyanu*, and not *hatov v'hameitiv*. Indeed, Harav Yosef Shalom

עדים, ואם נתן הטבעת אירוסין יש לחוש לקידושין, דענין שידוכין היינו שהאשה מיוחדת לו ולא תינשא לאחר, ולדבריו זוהי קנין אישות, ושייך זה ג"כ אצל הטבעת אירוסין.

ויש להעיר בזה שני הערות, ראשית-נ"ל דאף אם אמרין כחידושו לענין נישואי ערכאות אך לענין שידוכין אפשר לומר שאין כוונת האיש לומר שהאשה תהיה מיוחדת לו ואסורה לאחרים מעכשיו ורק כוונתו כשנותן הטבעת לומר שלאחר זמן תהיה נישואין ואז יקח את הכלה, וכמו שכתב הרב הענקין בעצמו בפירושי איברא שם: "ומה שבמדינות האשכנזים אין נותנין גט כשחוזרין משידוכין היינו טעמא וכו' וכן הקנין סודר גם מוכח מתוכו שאינו קידושין, או שהקידושין יחולו לאחר זמן, שהרי כתוב שם שהחתן יקח את הכלה בזמן מיוחד בחופה וקידושין, אלמא שאין מעכשיו קידושין". וה"נ לענין טבעת אירוסין, אף אם החתן אומר שהוא נותן לה לסמל של נישואין, אך אין כוונתו שתהיה מיוחדת מעכשיו אלא לאחר זמן, ועוד יש להעיר-מש"כ דיש לכונן רק לאישות דהיינו שתהא האשה מיוחדת לו ומובדלת מאחרים, יש להוסיף מ"ש בספר דבר אברהם (ח"ג ס' ל"ט אות ג') בענין נישואי ערכאות, שהביא דברי הרב הענקין וכתב ע"ד: "אבל תיהא קא חזינא בה, דאף דמכווני לשם אישות לאו לאישות כדמ"י מכווני אלא לאישות כחוק האזרחי שקשר האישות שביניהם יתפרד ע"י כח השופט וכו' שלא כדיני אישות כדמ"י ואישות כזו לא מהניא להתהפך לאישות כדמ"י וכו' דלאישות ממין אחר קא מכווני", ע"כ. וה"נ לא מכווני ליקח האשה כדת משה וישראל, דאדברה לדת משה צריכין חופון ולהי' ולכן לדינא מן הראוי ליתן הטבעת שלא בפני עדים, אך אם עבר ונתן ואח"כ בטלו השידוכין יש מקום להתיר דא"צ ליתן לה גט, ולהלכה, צריך שאלת הכס.

8. ומבואר בשלחן ערוך ס' רכ"ב ורכ"ג ע"ש.

9. ל"כ בשו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד ס' פ"ד. וכן עיין בספר טעמי המנהגים דף ק' ומה שכתב בזה. והנה יסודו של הרב משה פיינשטיין זצ"ל דשייך הברכה של הטוב והמטיב על הנאה שאינו גשמיית, כן מבואר מדברי השלחן ערוך ס' רכ"ג ס"ה, שכתב שם: "קנה כלים שמשמשין בהם הוא ובני ביתו מברך הטוב והמטיב אם נתנו לו במתנה מברך הטוב והמטיב שהיא טובה לו ולנותן".

10. המשנה ברורה בס' רכ"ג ס"ק כ"ג הביא דברי המחבר הנ"ל וכתב: "והנה יש מאחרונים שחולקים על פסק זה (של המחבר) וס"ל דלפי מסקנת גמרא דידן לא נתקנה ברכה זו כ"א בדאית להו לאחרני ג"כ טובה גשמיית ולפ"ז כשנותן לו כלים במתנה צריך המקבל לברך ברכת שהחיינו ולא ברכת הטוב והמטיב ויש דנקטי לדינא כפסק השו"ע ויברך ברכת הטוב והמטיב ולא שהחיינו ולמעשה נראה דטוב יותר לנהוג בזה לברך ברכת שהחיינו ולא ברכת הטוב כאשר ביררו בבה"ל".

Elyashiv zt"l rules that the *kallah* should recite *shehechyanu*, and not *hatov v'hameitiv*. [Harav Elyashiv adds that the *chosson* should not recite any blessing.]¹¹

Harav Shlomo Zalman Auerbach zt"l questions whether the prevalent custom is to recite any *bracha* upon purchasing and receiving jewelry. He adds that the gifts exchanged between a *chosson* and a *kallah* might be exempt from a *shehechyanu* because they may not be considered gifts at all, but rather are considered as payments of financial obligations that the families accepted upon themselves when they entered into an engagement agreement. Therefore, to avoid these *brachos* uncertainties, the *kallah* should eat a new fruit or wear new clothing and recite a *shehechyanu* on the fruit or clothing, with specific intent to also express her gratitude to Hashem for her new jewelry.¹² Harav Noach Isaac Oelbaum shlit"a, in a letter addressed to the author, also writes that he believes that the prevalent custom is to refrain from reciting any *bracha*.¹³

4) The Lubavitcher Rebbe zt"l writes that the custom among many Jews is for the *kallah* to purchase a set of *Talmud Bavli* for the *chosson*, and for the *chosson* to purchase *seforim* that have *halachos* relevant to a Jewish home for the *kallah*.¹⁴

5) There is a custom for the *kallah* to buy a watch for the *chosson*.¹⁵ Many explain that the watch is meant to remind the *chosson* of the importance of time, how finite life is, and that there comes a time when all people are judged by *Hashem* for their actions.¹⁶

11. דברי הגר"ש אלישיב זצ"ל הובא בספר ותן ברכה ח"ב דף 15 הערה 67. וכן דעת השו"ת שאילת שלום תנינא ס' פ"ז והנטעי גבריאל על תנאים דף רפ"ה, דהמתנות שהחתן מקבל מהכלה ושהכלה מקבלת מהחתן מברכין שהחיינו ולא הטוב והמטיב. והטעם שהחתן אינו מברך שהחיינו אולי י"ל דכיון שהוא קנה הטבעת כדי ליתן להכלה אין לו שמחה מהטבעת, ורק יש לברך אם קונה דבר בשביל עצמו, וצ"ע.

12. ספר הליכות שלמה ח"א פרק כ"ג ס' ט"ו ע"ש.

13. עיין בתשובות שבסוף הספר מהגר"ר נח אייזיק אהלבוים שליט"א תשובה ב'.

14. שערי הלכה ומנהג אה"ע דף צ"ג.

15. ספר דברי תורה מהדורא ב' אות קכ"ח.

16. ספר ויגד משה נספח לס' שלחן העזר. ועיין בספר נטעי גבריאל על שידוכין ותנאים דף שס"ה שהאריך בזה.

6) In addition, many have the custom for the *kallah* to purchase a *tallis* for the *chosson* to wear after the wedding. Some also purchase a *kittel* for the *chosson*.¹⁷

Section 2: *Shabbos* After The Engagement

There is a very old custom for the *chosson* to receive an *aliyah* to the Torah the first *Shabbos* after the engagement.¹⁸ Others, such as Belz Chassidim, do not have this custom.¹⁹

Section 3: Parental Objections

1) It is important for the couple to have the blessings of both sets of parents. Nevertheless, the Rama rules that if the parents do not agree to the marriage, the couple is not obligated to obey them.²⁰ To marry and have children is a commandment of the Torah, and when a person finds a suitable mate, he has the opportunity to fulfill this obligation in the best possible way. He can never be sure that the opportunity will arise again if he were to cancel the engagement. Therefore, when the parents object to a marriage, it is tantamount to their demanding that a commandment be violated. The Gemara (Yevamos 6a) explains that if a parent instructs a child to do something against the Torah, the child is forbidden to obey. Therefore, there is no obligation to obey the parent in this situation.²¹

17. ספר הנשואין כהלכתם פרק ג' אות ק"א.

18. מנהגי וורמייזא תחלת נישואין. וכן עיין בכתר שם טוב דף תקצ"ה ומה שכתב בזה.

19. נטעי וגריאל על תנאים פרק ל"ה. וכ"כ בספר אוצר הלכות והליכות הנישואין כסדרם דף ל"ט.

20. שו"ת מהר"ק שורש קס"ו, הובא ברמ"א יורה דעה ס' ר"מ סעיף כ"ה, כתב וז"ל: "וכן אם האב מוחה בנן לישא איזו אשה שיחפון בה הבן א"צ לשמוע אל האב". והארכתי מאוד בזה בספרי ומקרב בימין ח"א סימן ט', ועיין שם ובהערות ידידי ר' יצחק פישעליס שליט"א הנדפס שם בסוף הספר.

21. המהר"ק בדבריו נימק ג' נימוקים מדוע אין הבן צריך לשמוע בזה אל האב, וז"ל: "ואשר נסתפק אם יש כח ביד האב למחות ביד בנו לישא אשה אשר יחפון בה הבן לע"ד נראה שאם היא אשה ההוגנת לו שאין כח ביד האב למחות ביד בנו: 1) דאפילו לענין ממון (קידושין לב.) אורו ליה רבנן לרבי ירמיה כמאן דאמר משל האב וכן פסקו כל פוסקי הלכות אשר ראיתי כ"ש הכא דהוא דבר השייך בצערי' דגופה להניח האשה אשר חפץ בה ויצטרך לקחת אשה אחרת אשר לא תישר בעיניו כ"כ. 2) דקרוב הדבר בעיני להיות כמצוה לעבור על דברי תורה שהרי אמרו רבותינו ז"ל (קידושין מא.) אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה וכו' הרי שהקפידו שיקח אשה אשר יחפון בה ותמצא חן בעיניו וכן בכמה מקומות חשו חכמים ז"ל לחבב האשה על בעלה, וכבר השיב הרא"ש (כלל ט"ז) דאם האב מצווה על בנו שלא ידבר עם פלוני ולא ימחול לו על מעשיה שאין לחוש לצואת אביו מפני שאסור לשנוא שום יהודי. 3) דע"כ לא מיפליג אם משל אב או משל בן אלא בדבר דשייך האב בגווה כגון פרנסת האב שצורך גוף האב וקיומו אבל במלתא דלא שייך בגויו' כי הכא פשיטא דאין כח לאב

2) There is no difference between whether the objections are from the *chosson's* parents or the *kallah's* parents. Neither the *chosson* nor the *kallah* need to adhere to their parents' objections.²²

3) According to some *poskim*, if the potential spouse is immoral or unethical, the *kallah* or *chosson* must adhere to their parents' objections. The *poskim* explain that although the child is not obligated to honor his or her parents' wishes when it comes to choosing a suitable mate, he or she still is not allowed to embarrass them publicly. Marrying someone who will bring shame to his or her parents and family is not allowed.²³ Other *poskim* disagree and state that even in this scenario there is no obligation to obey the parents.²⁴ In such a situation, a rabbi should be consulted.

למחות בן לא משום כבוד ולא משום מורא, דלא שייך כבוד אלא כגון (שם לא): מאכילו משקהו מלבישו ומניעלו וכו' מורא לא ישב במקומו ולא סותר את דבריו וכו' אבל במלתא דלא שייך האב בגווה פשיטא דאין כח האב למחות את בנו, ע"כ.²²

22. כן מבואר בש"ת גבעת פינחס (סימן ג), מהגאון בעל הפלאה, שכ' שלפי הטעמים שכתב המהר"י קולון הנ"ל, נראה שאין חילוק בזה בין בן לבת, וכן נכון, ע"ש. וכ"כ בש"ת מכתב לודו פארדו (ח"ד ס' ל"ג) ובש"ת משפט זקק (ח"א ס"ט ס' ל"ג). גם בש"ת מנחם חיים (ח"ג אה"ע ס' ל"ג) כתב, אודות אדם חולה שהרגיש שקרב קצו, והזהיר את אשתו, שאם הבחור פלוני יבקש לשאת את בתו לא תסכימי לכך בשום אופן, ואחר כמה שעות נפטר, ואח"כ בא הבחור והוא וביקש לשאת את הבת לאשה, ובאה האלמנה לשאלו אם מותרת לעבור על רצון בעלה המנוח, והשיב, שאפילו אם האב מזהיר את בתו שלא תינשא לבחור פלוני, אין הבת מחוייבת לשמוע לאביה שלא תנשא לאיש אשר לבה חפץ בו, וכמ"ש הרמ"א בשם מהר"ק. וכ"ש בנ"ד שהאב דיבר רק עם אשתו שאין הבת צריכה לשמוע לדברי אביה המנוח, ע"ש. הא קמין דפשיטא ליה שאין חילוק בין בן לבת. וכן מבואר בש"ת נודע ביהודה מה"ת (אה"ע ס' מ"ה) שאין חילוק בזה בין בן לבת. וכ"כ בש"ת ציץ אליעזר (חט"ו ס' ל"ד) ע"ש. ודלא כמו שכתב הש"ת תורה לשמה ס' רס"ו, וכמו שהאר"ך בזה בש"ת יביע אומר ח"ח י"ד ס' כ"ב. וכן ראיתי בספר אמת ליעקב על השלחן ערוך שכתב כדעת התורה לשמה שד"ן זה נאמר רק על איש ולא על האשה, וצ"ע.

23. ש"ת משיב דבר (י"ד סימן נ'), וז"ל: "דלפי הטעם שכתב מהר"ק דלא שייך כיבוד אב אלא במה שנוגע לו ולהנאתו כגון להאכילו ולהשקותו, משא"כ בדבר שאינו נוגע לו אין חיוב לשמוע בקולו, לפ"ז נראה דהיינו דוקא לגבי מ"ע דכיבוד ומורא, אבל אם נישואי בנו לאשה פלונית היא בגדר בזיון לאב, חייב לשמוע בקול אביו, ואסור לו לשאתה לאשה, שזהו בכלל ארור מקלה אביו ואמו, ואפילו אם מחל האב לא מהני, דאף דקי"ל אב שמחל על כבודו כבודו מחול, מ"מ על בזיונו א"א למחול, כמ"ש השאלות דרבי אחאי גאון (סימן ס'), ע"כ. ובספר תורה תמימה (סוף פרשת תולדות) כ' להיעיר ע"ד מהר"ק הנ"ל ממה שצויה יצחק את יעקב שלא יקח אשה מבנות כנען, ואם מן הדין אין הבן חייב לשמוע לאביו בעניני נישואין, לא היה לו לומר בלשון ציווי, והרב עובדיה יוסף זצ"ל (יביע אומר ח"ח י"ד ס' כ"ב) תירץ שע"פ דברי הנצי"ב לק"מ, שלקחת אשה מבנות כנען נחשבת כבזיון לגבי אבות העולם, עד שאמרה רבקה צלתי חיי מפני בנות חת.

24. מצאנו ב"פ הל"ל שבאשה שאינה הוגנת גם מהר"ק מודה שיש חיוב לשמוע לאביו, אכן עיין בביאור רס"ג (דף 202) שכתב: "וזהו לפי סברה האחרונה של מהר"ק דכיוון דאין זה צורך גוף האב דומיא דפרנסתו, אין זה לא בכלל כבוד ולא בכלל מורא, דלפ"ז אין חילוק בין הוגנת לו או לא, אבל לפי סברה ראשונה של מהר"ק דלהכי אין יכול למחות בידו משום דה"ל כמצוהו לעבור על דברי תורה ודוקא בהוגנת לה", עכ"ל. היינו שהבין הגו"י פירלא שלסברה אחרונה של מהר"ק אין חילוק בין הוגנת לשאינה הוגנת, ודלא כה"ל. וראיתי להגאון הרב אליעזר יהודה וולדינברג זצ"ל בש"ת ציץ אליעזר (חט"ו ס' ל"ד) שביאר הענין בטו"ז וז"ל: "ומעיר (השואל) דלפ"ז מה יהא הדין בהיכא שטעם הבזיון לאב מפני שבעיני העולם אין המשפחה של האשה מיוחסת לו, או מעדה אחת שבעיני האב ובני עדתו היא נחותה מעדתם, או משלוח יד של אבי הכלה בזוי בעיניו, או שיש במשפחה אינשי דלא מעלי וכדומה בענינים שהם נפוצים מאד גם בימינו, ואב מיעיר ובא על הנצי"ב ז"ל, דהא גם בנושא של המהר"ק היתה האשה נטענת מן הבן בהיותה א"א והוא בזיון לאביו, עכ"ל. ואפתח במה דסיים, ואומר דבמחל"ת של הגאון הנצי"ב ז"ל, מדברי המהר"ק ז"ל מוכח דלא כדבריו, אלא דכל שאין איסור, או חשש איסור בנושאי הבן עם זאת שרצונו בה אין הבן מחוייב לשמוע מחאתו של האב, ולא שומעין נמוק של בזיון. דאם אין איסור אין טענת בזיון של האב מכריע בזה, כפי שהסביר החזו"א ז"ל (הל"ל) דיעקב טעמו של מהר"ק בזה שבה"ג האב צריך לבטל רצונו מפני רצון בנו, ואין הבן חייב בכיבוד זה, כמו שאינו חייב ליתן מתנות לאביו מפני שהאב חומד חפציו, ואפי' למ"ד משל בן אינו חייב בזה, כמו שאינו חייב בהעדפה, ע"ש, וגדרי בזיון ז"כ ליכא בזה

4) If one wishes to marry someone who he or she is not *halachically* allowed to marry, for example a *kohen* marrying a divorcee, all should actively attempt to prevent the marriage. If a question arises as to who is allowed to marry whom, a competent rabbi should be consulted.

Section 4:

*Aveilus*²⁵

1) During the thirty days of mourning after a sibling, child, or spouse's death and during the year of mourning for a parent, the mourner may not receive gifts.²⁶ In the case of engagement, however, Harav Moshe Feinstein zt"l rules that one may give an engagement ring to a *kallah* in mourning.²⁷ Harav Noach Isaac Oelbaum shlit"l, in a letter addressed to the author, explains that the ring and other presents can actually be considered as payments of financial obligations that the families accepted upon themselves when they entered into an engagement agreement, instead of being perceived as gifts, and therefore may be given in this situation.²⁸

כי אם מה שח"ל קובעים בזה כגון אם מקולקלים מעשיה ומצא עליה שם רע או שאחותה המירה, וכדומה, (עיין י"ד ס' ר"כ סע' מ"ג, ואה"ע סימן ב' סע' ה' ובנ"כ ע"ש) או שרוצה לישא בת ע"ה כזה שעליו אמרו חז"ל בפסחים (מט): שהן שקץ ונשותיהן שרץ ועל בנותיהן הוא אומר ארוך שוכב עם כל בהמה, ואחרת לא נקרא זה גדר של בזיון, ועל האב לבטל הרגשת בזיונו מפני רצון בנו בזה, ואם איננו עושה בכזאת אין על הבן אשמה, ובפרט שהמעשה כשלעצמו אינו מעשה ביזוי, ורק גורם שאביו מרגיש ע"כ פגיעה בכבודו, וגם איננו עושה מעשהו מפני שכבוד אביו קל בעיניו, כפי שגם כבר מרגיש בזה, ומסתבר הדבר לומר שגם המשיב דבר בעצמו כיון על כגון בזיון בבכ"ל, עכ"ל הציץ אליעזר. והגאון רבי שמואל וואזנר זצ"ל כתב בספרו שבט הלוי (ח"ב ס' ק"א ס"ק י"ז) וז"ל: "במהרה"ק שם סוף שורש קס"ו מוכח דהאי אשה שדן עליה היתה נטענת ממנו בעודה אשת איש, ואעפ"כ היה זה המהרה"ק הדצק עם הבן כיון דישרה בעיניו ואעפ"י דבסתמא גם זה ה' בטענת אביו מלמחות בבן שלא ישא אותה כיון דיש קול דנחשד עליה, וזילא ביה מילתא באב ומשפחתו, ואעפ"כ אם מן הדין אין איסור הצדק עם הבן, ויש ללמוד מזה לכל כיוצא"ב והוא חידוש בעיני, וצ"ע, וכל פעם שבאה שאלה כזאת לפנינו אני מחמץ הדין וממתין אולי יראה הבן צדקת האב אם הוא טוען כבוד משפחה ואעפ"י דהדין עם הבן, אם אין פסול מעיקר הדין, וד"ק".

25. לענין אם מותר לאבל להשתתף אצל ווארט ותנאים עיין בשו"ת מנחת שלמה ח"ב ס' צ"ו אות י"ב, וכן בספר שלמי שמחה דף נ"ו, שכתב הגרש"ז אורבך זצ"ל וז"ל: "אולם לסעודה של בר מצוה או אירוסין, בעל השמחה ודאי מותר לו להזמין כיון שנהוג לכבד את המצוה בסעודה, וגם מותר לאבל תוך י"ב חודש להשתתף ולברך את בעלי השמחה, וגם לטעום משהו וללכת, אך אם יש ריקודים או תזמורת יש להמנע מלהשתתף". ועיין בתשובות שבסוף הספר מהגר"ר נח אייזיק האלבוים שליט"א תשובה ד'.

26. עיין בזה ברמ"א יורה דעה ס' שפ"ה סעיף ג' ובט"ז שם.

27. ספר אבלות בהלכה זכרון אבות דף 348. וכן דעת הנטעי גבריאל על תנאים ושדוכין דף תמ"ה. ועיין בספר נישואין כהלכתם דף קל"ב שכתב: "כאשר הכלה בשנת אבלות על אחד מהוריה, בכל זאת רשאי החתן ליתן לה מתנות הנהוגות, וכן כשהחתן בשנת אבלות, רשאית הכלה ליתן לו מתנות, ואפילו דבר של שמחה, מותר לשלוח (שבט הקהתי ח"א ס' ש"כ), ועוד רבני דורינו). ויש שהחמיר בזה (נשמת ישראל עמוד ק"ג) ואך בחול המועד, לאחר אבלות שלשים יש להתיר ליתן מתנות, דאז מותר בשאלת שלום. וכן יש להתיר להורי החתן ליתן מתנה לכלה בשנת אבלותה פמוטי כסף לנרות שבת, כיון שהפמוטים הם גם לתועלת בנם החתן, וכן יש לדון לאסור החתן בשנת אבלותו לשלוח לכלה מתנות (וכמבואר בב"ח י"ד סוס"י שפ"ט, שהג"ב אסור לשלוח מתנות), ויש להתיר באופן שמשפחת החתן שולחת לכלה, וכן כאשר הכלה בשנת אבלותה, שולחים משפחתה את המתנות להחתן (נשמת ישראל ה"ל)".

28. עיין בתשובות שבסוף הספר מהגר"ר נח אייזיק האלבוים שליט"א תשובה ג'. ושוב מצאתי דכן פסק הנטעי גבריאל על תנאים פרק מ"ג ס' ז"א, שכתב דמותר לשלוח מתנות לכלה בשנת אבלות שלו או שלה, וביאר שם

2) It is permitted to get engaged during the first week of mourning, or *shiva*, to prevent the potential fiancée from becoming engaged to someone else.²⁹ However, the engagement should not be accompanied by a feast. Some allow the mourner to partake of refreshments and pastries.³⁰

Section 5: Engagement During *Chol Hamoed*

1) While it is prohibited to marry during *Chol Hamoed* (which will be discussed in Chapter 5), engagements are permitted.³¹

2) It is permitted to write *tenaim*³² and celebrate the engagement with a festive meal accompanied by singing and dancing during *Chol Hamoed*.³³ Some authorities prohibit serving a complete meal and only permit refreshments.³⁴

Section 6: Engagement During The “Three Weeks” And During *Sefira*

1) The “Three Weeks” and The “Nine Days”- The “Three Weeks” between the 17th of Tammuz and *Tisha B'Av* have historically been days of misfortune and calamity for the Jewish people. During this time, both the First and Second Temples were destroyed, amongst other terrible tragedies. Therefore, various aspects of mourning are observed in order to minimize joy and celebration. The laws of mourning become more stringent during the “Nine Days”, which are the days from Rosh Chodesh Av through *Tisha B'Av*.

בלשון זה: "דהוי בגדר פורע כמ"ש בשו"ת דברי מלכיאל ס' רל"ז גבי פורים", וכדברי הגאון הרב אהלבוים שליט"א.

29. שלחן ערוך יו"ד ס' שצ"ב ס"א וקיצור שלחן ערוך ס' ר"ג ס"א.

30. נטעי גבריאאל הלכות אבילות ח"ב דף ק"ט, וז"ל: "מותר לעשות קשר שידוכין ולכתוב שטר תנאים אפילו בתוך שבעה ימי אבילות של חתן וכלה על אב ואם, אך בלי סעודה, ומותר לאכול מיני מרקחת בשעת עריכת השידוכין".

31. משנה ברורה ס' תקמ"ו ס"ק ב'.

32. משנה ברורה ס' תקמ"ה ס"ק כ"א.

33. עיין בשו"ע ס' תקמ"ו ס"א.

34. משנה ברורה שם. ובשער הציון ס"ק ה' כתב דאילו בסעודה גמורה הוא דוקא כשעושה בשעת התנאים אבל שלא בשעת מעשה אין להחמיר כלל ודלא כט"ז שהפליג להחמיר בזה, ע"ש.

2) The Shulchan Aruch and Mishnah Berurah write that it is permitted for a couple to get engaged during the “Three Weeks”.³⁵ The engagement is permitted in order to prevent the potential fianc^e from marrying someone else.³⁶

3) During the “Three Weeks” one may arrange an engagement and accompany it with a feast. During the “Nine Days” however, one may not have a feast, but refreshments and pastries may be served. Dancing is not permitted during the “Three Weeks” and during the “Nine Days”.³⁷ Harav Shlomo Zalman Auerbach zt”l maintains that one should minimize any singing, whether it be recorded, tape, live, or a capella at an engagement party during the “Three Weeks”.³⁸

4) Although one does not wear *Shabbos* clothing during the “Nine Days”,³⁹ Harav Shlomo Zalman Auerbach zt”l explains that if the *chossan* and *kallah* come in common clothing it would be considered disrespectful to the engagement process. Therefore, he permits the *chossan* and *kallah* to wear *Shabbos* clothes to the engagement party.⁴⁰

5) Harav Moshe Feinstein zt”l writes that it is preferable for the *chossan* not to purchase the engagement ring (or any other gift) during the “Nine Days”. He would be permitted, however, to purchase it if delaying the purchase would result in financial loss.⁴¹ Harav Shlomo Zalman Auerbach zt”l disagrees with Rav Moshe Feinstein zt”l and rules that it is permitted to purchase the ring during the “Nine Days”,

35. שלחן ערוך או"ח ס' תקנ"א סעיף ב' ומשנה ברורה ס"ק ט"ז.

36. אכן עיין בשו"ת ציץ אליעזר ח"ג סימן ס' שהאריך לבאר המנהג שלא לעשות שידוכין בתשעה באב. וע"ע בזה בבן איש חי פרשת דברים אות ד' ובתשובות שבסוף הספר מה"ר נח אייזיק אהלבוים שליט"א תשובה ה'.

37. משנה ברורה ס"ק י"ט ושער הציון שם, וכן הבין הנטעי גבריאל על הלכות בין המצרים דף ק"א. אכן עיין בספר הליכות שלמה מועדים ח"ב פרק י"ד הערה 35 שכתב דכל ההיתר הוא רק בגמר השידוך, אבל מה שמצוי שלאחר גמר השידוך עורכים מסיבת תנאים כעבור כמה ימים, לכאורה אין לעשותה בימים אלו, ע"ש. אך מסתימת שאר הפוסקים, ובפרט אלו שכתב בפירוש דמותר לעשות תנאים בימים אלו, מוכח דלא סב"ל הכי, ומשום הכי לא הבאתי בפנים. והעיר לי חכם אחד דלכאורה עדיין אין מוכרח להתיר אלא בשעת התנאים אבל מה שנפוץ בזמנינו לערוך מסיבה לכבוד השידוכים בזמן שאינו גומרו של השידוכים ולא עת כתיבת תנאים מנ"ל להתיר, ומסתימת הפוסקים מסתמא אינו ראוי שלכאורה הוא דבר חדש בזמנינו לעשות כן, וצ"ע.

38. הליכות שלמה מועדים ח"ב פרק י"ד אות ד'. ועיין בספר שלמי שמחה דף נ"ט בהג"ה שהביא מתלמידי הגרש"א זצ"ל דהזיהר ג"כ שב'קבלת פנים' הנהוגה בישיבות לעורכה לקראת החתן לאחר שזכה להשתדך, לא ישירו במחיתא כפים וכדומה כנהוג, שלא יבוא לידי ריקוד, ע"ש.

39. רמ"א ריש סימן תקנ"א.

40. ספר הליכות שלמה ח"ב מועדים פרק י"ד אות י'.

41. שו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד ס' פ"ד, ועיין עוד בשלמי שמחה שהביא מהגרש"א זצ"ל להקל שמנתה השידוכין מותר להעניק לחתן ולכלה דורונות המקובלים ליתן במסיבת אירוסין, גם בתשעה הימים, ע"ש.

regardless of whether there will be financial loss. He explains that the ring can be considered a payment of financial obligations that the families accepted upon themselves when they entered into an engagement agreement. And, he adds, it would be permitted to fulfill a financial obligation during the “Nine Days”.⁴²

6) *Sefira*- The Gemara states that Rabbi Akiva’s twenty four thousand students died during the period of *Sefira*, which is the time between *Pesach* and *Shavuot*. Since Talmudic times, the period of *Sefira* is treated as a time of mourning.⁴³

7) The Mishnah Berurah writes that one is permitted to get engaged during the days of *Sefira*. However, the custom is to refrain from dancing.⁴⁴

8) Some allow men to sing songs at the *vort*. However, musical instruments should not be used.⁴⁵

Section 7: Inviting The Departed

1) The *poskim* tell us that the souls of the departed come to the wedding of their children and grandchildren.⁴⁶ If either the *chosson* or *kallah* have lost a parent, many have the custom for the engaged child to visit the cemetery before the wedding in order to extend an invitation to the deceased.⁴⁷ Some write that the *Zohar* is the source for this custom.⁴⁸

.42 שלמי שמחה דף ס"א.

.43 עיין שלחן ערוך ס' תצ"ג סעיף א' ג'.

.44 משנה ברורה ס' תצ"ג ס"ק ג'.

.45 ספר הנשואין כהלכתם דף קכ"ב בהג"ה. וע"ע בספר הליכות שלמה מועדים ח"ב פרק י"א ס' י"ח שהתיר ג"כ לשורר ולזמר ע"ש.

.46 עיין בזוהר פינחס הובא לקמן וכן בשו"ת מהר"ש אנגיל ח"ז דף ק"ט בהג"ה וביסוד ושורש העבודה שער הכולל פרק ט"ו. וכן עיין בספר המנהגים חב"ד דף 75. וע"ע בתשובות שבסוף הספר מהג"ר נח אייזיק אהלבוים שליט"א בתשובה י"ב. וראיתי מעשה נפלאה בספר הנישואין כסדרים, וז"ל: "ועוד סיפר מרן אדמו"ר שליט"א (מבעלזא) שפעם אחת קרא כ"ק מרן מהר"י ז"ע את הכתובה באיזה חופה וכשהגיע לשמו של החתן עמד מלקרוא עד שזוכרו שנתנו לו להחתן עוד שם שנשכח ברבות השנים לגמרי, וכשראה מרן שמתפלאים על זה המופת, אמר שהדבר פשוט, שהרי ידוע שהאבות באים מעולם העליון להשתתף בשמחת בניהם, וכשהם באים הם באים ע"פ סדר הדורות קודם אביו וזקיניו ואביו וזקיניו וכו', מלבד אותם כשהחתן או הכלה קרויים על שם שהם מקדימים לו אפי' שלא כסדר. וכיון שראה את א' מזקיניו של החתן בא שלא ע"פ הסדר הבין שהחתן קרוי על שמו, ולכן נעצר כשלא ראה שכתוב שם זה בהכתובה".

.47 שלחן העזר ח"ב דף קל"ז ע"ב, וז"ל: "העולם נהגו שמוזמנין ומבקשין האבות והקרובים הנפטרים על החתונה, ולא ידעתי מקורו". וכן עיין בשו"ת משנה הלכות ח"ה ס' רמ"ז.

2) It is unclear whether this custom extends to grandparents or other relatives.⁴⁹ The Shulchan Haezer writes that the custom is to invite “parents and relatives.”⁵⁰ It would seem that he feels that this custom does extend to the grandparents. However, Harav Yosef Shalom Elyashiv zt”l is of the opinion that one need not invite deceased grandparents.⁵¹

Section 8: A Time For Spiritual Growth

1) The time between the engagement and the wedding is one of spiritual growth for both the *chossan* and the *kallah*.⁵² They must remember that all of the restrictions of *yichud* and physical contact between men and women are in full effect for an engaged couple until after the *chuppah*.⁵³

2) Many *poskim* advise couples not to have a very long engagement period in order to prevent the *chossan* and *kallah* from becoming lax in these areas of *halacha*.⁵⁴

3) The *chossan* should not sleep in the same house as the *kallah* during the engagement period.⁵⁵

48. בספר מנהג ישראל תורה על נישואין דף קל”ז הביא המקור למנהג זה מהזוהר פרשת פנחס, וז”ל: “אע”ג דאבא ואמא אתפרשו, חדוא בני שופא הי דתנינן בשעתיהו דבר נש שתיף לקוב”ה לחדוא דיליה קוב”ה אתי לנן עדן ואעקר מתמן לאבוהי ואמיה דאינן שותפין בהדיה ואייתי לון עימיה לההוא חדוא וכלהו זמינין תמן ובני נשא לא ידעיין”, עכ”ל. ועיין בתשובות שבסוף הספר מהג”ר נח אייזיק אהלבוים שליט”א בענין הנהגות ישרות והירות בעניני שידוכין אות ב’.

49. עיין בספר דרך שיחה דף קנ”ב ובספר ישמח לב דף נ”ה. וכן האריך בזה בספר שערי נישואין מילאויים סימן ב’ ובאמת בשלחן העזר כתב “האבות והקרובים”, ומשמע דשייך דין זה אף בשאר קרובים.

50. שלחן העזר הערות שבסוף הספר (ס’ ז’ ס”ק י”ב) כתב דמנהג העולם להזמין האבות “והקרובים”. וע”ע בתשובות שבסוף הספר מהג”ר נח אייזיק אהלבוים שליט”א בתשובה י”ב.

51. ספר יבקשו מפיהו (פסקי הגאון רבי אלישיב זצ”ל על שידוכין ונישואין) דף תע”ח, וז”ל: “שאלו אם נוהגים להזמין לחתונה האב או האם שנפטרו? ומרן (שליט”א) [זצ”ל] ענה שכך נוהגים. ושאלו אם מזמינים גם הסבא והסבתא שנפטרו? ומרן (שליט”א) [זצ”ל] ענה שאין צורך להזמינם. [תשנ”ז].”

52. נטעי גבריאל על תנאים ושידוכין דף תנ”א.

53. יערות דבש דף כ”א, וכנה”ג ס’ ס”ו הגה”ט אות א’. ועיין בספר ילקוט יוסף שובע שמחות דף לה”ו שהוסיף כמה וכמה מראה מקומות לזה. ועיין בתשובות שבסוף הספר מהג”ר נח אייזיק אהלבוים שליט”א בענין הנהגות ישרות והירות בעניני שידוכין אות א’. וע”ע אג”מ אה”ע ח”ה ס’ ט”ז.

54. ילקוט יוסף ה”ל דף ל”ז. וכן הביא שם שהגאון רבי עובדיה יוסף זצ”ל הזהיר שלא יעבור תשעים יום מיום התנאים. וכן כתב בנטעי גבריאל על תנאים ושידוכין דף תמ”ז.

55. שו”ת חיים ושלוש ח”ב ס’ פ”ט, וז”ל: “ומזה עשיתי הסכמה בעירינו אומיר יע”א בכל חזק ותוקף שלא יכנס שום חתן בבית כלתו לבקר ולאכול שם בריגילות כל שכן לישן שם בלילה כי מלבד איסורו מעצמו בחתן וכלה שיבואו לדבר עבירה זה בזה וכבר צווחו כרוכיא בזה וכו’ ועוד כי בזמננו ראינו כי לא יבצר איסור שחוק וקלות ראש לחתן עם חמותו”. וע”ע בספר יבקשו מפיהו דף שס”ד הביא מהגריש”א זצ”ל שכתב בלשון זה: “שאלו אם חתן וכלה ההתארסו ומבקרים זה בביתו של זה, וקשה להם לסדר שינה בדירות נפרדות, כוליים”

4) There was an old custom for the *chosson* to complete a tractate of *Talmud Bavli* during the engagement period in order to make the *siyum* at the wedding. The Ksav Sofer completed all of *Mishnayos Taharos* for his wedding.⁵⁶

5) Rav Yaakov Kamanetzky zt”l would advise *chassanim* to study the chapter *Shaar Hakedushah*, found in the *Sefer Reishis Chochma*, before their weddings.⁵⁷

6) The Chazon Ish would urge *chassanim* to add Gemara learning to their usual daily regiment of learning. He added that even if one is unable to learn the Gemara in depth, one should study more Gemara before the wedding.⁵⁸

7) Harav Noach Isaac Oelbaum shlit”a, in a letter addressed to the author, writes that it is important for the *chosson* to receive blessings from *tzaddikim* and *rabbanim* before the wedding.⁵⁹

8) Harav Oelbaum shlit”a, in a letter addressed to the author, advises that the *chosson* should study the text of the *kesubah* before the wedding so that he can understand the financial obligations enumerated in the *kesubah* document.⁶⁰

9) The Gemara in Pesachim 49a states that, “It is good for a *bas kohen* (daughter of a *kohen*) to marry a *chacham yisrael*, but not an ignoramus.” Therefore, writes the Lubavitcher Rebbe zt”l, if a non-*kohen* plans to marry a *bas kohen*, he should attempt to study and become a “*chacham*” before the wedding.⁶¹ The Tzemach Tzedek of

לישון בדירה אחת? ומרן זצ”ל ענה שמותר”. ועוד שם: “שאלו אם רצוי שחתן וכלה לא ישנו בדירה אחת אפילו באופן שאין שאלה של יחוד? ומרן זצ”ל ענה שזה יותר צנוע”.

56. נטעי גבריאל הנ”ל וספר שלמי שמחה דף ס”ב.

57. ספר אמת ליעקב על שלחן ערוך אבן העזר סימן כ”ה.

58. ספר מנחה לחיים סימן א’ ס”ל, דהחזון איש הורה לבחור אחד ממקוריו, כשהיה סמוך חתונתו, כי פרט ללימודיו הקבועים, יראה להוסיף ללמוד ש”ס ואפילו בקריאה, וזה ענין גדול מאוד מאוד, כי אף כשקוראים ש”ס, אי אפשר שלא יקלטו מושגים.

59. ועיין בתשובות שבסוף הספר מהג”ר נח אייזיק אהלבוים שליט”א בענין הנהגות ישרות וזהירות בעניני שידוכין אות ג’.

60. ועיין בתשובות שבסוף הספר מהג”ר נח אייזיק אהלבוים שליט”א בענין הנהגות ישרות וזהירות בעניני שידוכין אות ה’.

61. אגרות קודש מהאדמו”ר מחב”ד ח”ו עמ’ פ”ג, וז”ל: “כיון שכפי מכתבו הנה הכלה היא בת כהן, הרי עפ”י דר”ל צריך הוא להוסיף כח בלימודו ובשיעוריו בתורה למען שיתקרב למעלת תואר תלמיד חכם עכ”פ כפי יכולתו”.

Lubavitch writes that the definition of a “*chacham*” is someone who knows at least one Tractate of Talmud.⁶² The Lubavitcher Rebbe zt”l adds that he can be considered a “*chacham*” by knowing one of the smaller Tractates, such as *Meseches Kallah*, and he need not memorize it.⁶³ If one is capable of learning more than one Tractate, he should do so.

10) During the engagement, the *chosson* and *kallah* need to study and familiarize themselves with the area of *hilchos nidah*. It is therefore imperative that the *chosson* and *kallah* find qualified *rabbanim* and teachers to help them understand these *halachos* properly.

⁶². שו"ת צמח מדק אה"ע ס' י"א אות ז'.

⁶³. אגרות קודש ח"ג דף קכ"ג, וז"ל: "במש"כ ע"ד הנהגה בנישואין לבת כהן- הוא עפמש"כ בשו"ת צ"צ חאה"ע ס"א, להיות בקי באיזה מסכת (עכ"פ ממס' הקטנות ובקיאות בענינין ולא הל' ממש) וכל המוסיף מוסיפין לו בכט"ס". וע"ע באגרות קודש ח"ו עמ' פ"ג, ח"ה עמ' רפ"ג ותורת מנחם חט"ז עמ' 103.

Chapter 2

The *Tenaim*

The word *tenaim* literally means “conditions.” This is a formal ceremony where a contract is signed, setting the wedding date and stipulating various prenuptial agreements. Many *chassidim*, especially those who originated from Hungarian descent, have the custom to sign *tenaim* at the *vort*.¹ Most Lithuanian Jews sign them at the wedding, right before the *chuppah*.²

Section 1: *Tenaim And Roshei Perakim*

In addition to the *tenaim*, there are those who have the custom to write another document called the *roshei perakim*.³ The *roshei perakim* specifies in great detail the financial responsibilities of both families. Unlike the *tenaim*, it does not specify the wedding date and any repercussions if one of the parties reneges. The *roshei perakim* is written and signed privately between the in-laws, while the *tenaim* is signed in public.

Section 2: The Text Of The *Tenaim*

There are different forms of the *tenaim* documents. The proper *nusach* (text) for any *chossan* and *kallah* will depend on whether they are

1. עיין בספר כתר שם טוב דף תקצ"ב ובספר נטעי גבריא אל על שידוכים ותנאים דף רצ"ו שהאריך בזה.
2. עיין בשו"ת אגרות משה אבן העזר ח"א ס' צ"א ובנטעי גבריא אל על תנאים דף ר"פ.
3. עיין בכל זה בנחלת שבעה סימן ח', ט"ז אבן העזר סימן נ' ס"ק י"ב, ובנטעי גבריא אל על תנאים פרק כ"ו.